Departamenti
i Theologjisë dhe Kulturës

Hyrje në studimet religjioze

e-book

GEORGIOS GAITANOS

Hyrje në studimet religjioze

Georgios Gaitanos

Hyrje në studimet religjioze

e-book

DEPARTAMENTI I THEOLOGJISË
DHE KULTURËS, KOLEGJI UNIVERSITAR LOGOS
2019

Hyrje në studimet religjioze

Përkthim & redaktim gjuhësor: MSc. Aida Zoto

Departamenti i Theologjisë dhe Kulturës, Kolegji Universitar Logos
Shën Vlash, 2019
e-mail: teolorthalb@yahoo.com

1. Feja
2. Studime

Botimi i Parë, 2019

ISBN: 978-9928-266-12-5

Tabela e përmbajtjes

Parathënie

Ky studim synon të "hetojë" teoritë e zhvilluara në fushën akademike mbi studimin shkencor të fesë, si dhe të zbulojë mënyra dhe metoda të reja studimi dhe analize të fenomeneve fetare. Çështjet e lidhura me këtë studim kanë të bëjnë me studimin shkencor të fesë dhe ruajtjen e interesit në kursin akademik të studimit të fesë, duke ofruar shtysën e nevojshme për të zhvilluar ide të reja. Kryesisht, janë theksuar qëndrimet dhe propozimet e teoricienëve modernë në fushën e Historisë Fetare, të cilët formuan kornizën dhe hapësirën për zhvillimin e ideve dhe propozimeve inovative mbi temën e "fesë".

Në përgjithësi, theksi vihet në shqyrtimin e metodologjisë dhe teorisë së zhvilluar nga e kaluara e deri më sot mbi temën e studimit të fesë, ndërsa arrihet në përfundimin se zgjidhja e preferuar për historianin e fesë është krahasimi proporcional dhe qasja, duke ofruar në këtë mënyrë kategori të reja studimi dhe klasifikimi mbi temën e "fesë". Po ashtu, një pjesë e rëndësishme e librit i kushtohet mënyrës së paraqitjes së fesë nën zhvillimin e temave dhe kategorive specifike, siç janë vendi, rituali, miti, identiteti, trupi etj. Në përgjithësi, kërkohet vlerësimi kritik i teorive mbi studimin e fesë dhe zhvillimi i aftësive kritike në të kuptuarit e fenomenit fetar nga shoqëritë njerëzore.

Ky botim është veçanërisht i rëndësishëm pasi përbën përpjekjen e parë, edhe pse në formë dixhitale (e-book) të Departamentit të Theologjisë dhe Kulturës të Kolegjit Universitar Logos, për një qasje më sistematike dhe akademike ndaj shkencës së Theologjisë dhe studimit të fesë.

Georgios Gaitanos
Gusht, 2019

Hyrje

Metodologjia për studimin shkencor të fesë, debati intensiv për përparësinë dhe epërsinë e theologjisë apo shkencave të tjera humane, madje dhe sqarimi i objektit të studimit të fesë janë çështje të cilat shqetësojnë studiuesit deri më sot. Madje, të shumtë janë ata që mendojnë se është e nevojshme të vazhdohet ky lloj diskutimi, pasi këto çështje nuk janë gjithmonë të qarta-akoma edhe në ditët e sotme. Për këtë arsye, ky studim synon të japë përgjigje të rëndësishme për shumë nga çështjet e mësipërme ose të paktën të tregojë drejtimin që duhet të ndjekë një studiues dhe akademik i fushës së historisë fetare. Sigurisht, për të vazhduar me analizën e këtyre propozimeve, duhet të paraqesim evolucionin e kësaj disipline brenda fushës akademike si dhe teoritë e zhvilluara mbi studimin e fesë.

Por, para se të merremi në formimin e kësaj disipline të veçantë, duhet të shikojmë se nga vjen interesi kërkimor dhe çfarë të dhënash kërkojmë për fenë përmes një seri pyetjesh[1]. Prandaj, kur studiojmë fenë, duhet të pyesim veten se cilave veprimeve njerëzore dhe praktikave të jetës së përditshme u referohemi duke përdorur këtë term. Megjithatë, nëse studiuesit nuk vijojnë me këtë kërkim dhe konsiderojnë të mirëqenë se termi "fe" i referohet diçkaje që nuk lidhet me veprimet njerëzore dhe ndoshta ka para-ekzistuar e është përtej këtyre veprimeve, atëherë nuk mund të sqarohet se si është e mundur që kërkojnë të flasin dhe të studiojnë mbi këtë fenomen. Prandaj është e nevojshme të qartësohet çfarë kuptojmë kur përcaktojmë diçka me konceptin "fetar".

Një studiues duhet të jetë veçanërisht analitik në sqarimin e supozimeve të caktuara, të cilave, me lehtësi, iu atribuohet termi "fetar", megjithëse në shumë raste këto ngjarje lidhen me veprime rutinë të jetës së përditshme. Shpesh herë në jetën tonë kemi hasur situata që kërkojnë përdorimin e fizikës, inxhinierisë ose praktikës së zakonshme, ndërkohë që njerëzit, për këto situata, i referohen hyjnores ose, në përgjithësi, një ndërmjetësi të padukshëm për të arritur rezultatin e dëshiruar. Madje, shumë prej tyre besojnë se suksesi i rezultatit nuk është produkt i mendimit njerëzor, por një ndërhyrje hyjnore. Megjithatë, ka studiues, siç do të tregojmë në kapitujt vijues, të cilët e kanë interpretuar këtë paradoks si një përvojë fetare dhe si pjesë e ndërhyrjes hyjnore në çështjet njerëzore.

Si një shembull mbi konceptimin e mësipërm, për të ilustruar ndryshimin në mënyrën e të kuptuarit dhe të vepruarit mbi çështjen e "fesë", midis studiuesit të fesë i cili kryen studimin e tij me kritere të qarta shkencore dhe studiuesit që pranon në mënyrë jo kritike të dhënat e mbledhura, do të përshkruajmë një situatë nga një episod i serisë së njohur komike amerikane "Friends".

Rejçëll (*angl.* Rachel), e cila jeton në të njëjtin apartament me Xhoi (*angl.* Joey), përpiqet të rregullojë dhomën e ndenjes. Gjatë përpjekjes së saj për të lëvizur kolltukun e rehatshëm të Xhoit, pa dashur, thyen mbështetjen e kolltukut. Për shkak të aksidentit, Rejçëll i premton Xhoit që do t'i blejë menjëherë një kolltuk më të mirë, kështu që ata largohen menjëherë për të porositur një të tillë nga dyqani i mobilieve.

Gjatë mungesës së tyre, shoku i ngushtë i Xhoit, Çendlër (*angl.* Chandler), viziton Xhoin, por për shkak të mungesës së tij, ai ulet për pak në kolltuk duke e pritur atë e duke parë televizor. Por, meqë mbështetësja e kolltukut është e thyer, Çendlër rrëzohet në tokë. Sigurisht, ai beson se është përgjegjës për shkatërrimin e kolltukut, pasi nuk është në dijeni për pakujdesinë e Rejçëll. Menjëherë vrapon në apartamentin përballë, ku dhe banon, lëviz kolltukun e tij, i cili është i ngjashëm me atë të Xhoit, dhe e zëvendëson atë me kolltukun e thyer. Kështu që ai i mbulon gjurmët në mënyrë që të mos mërzisë mikun e tij.

[1] R. T. McCutcheon, *Studying Religion: An Introduction*, London: Equinox, 2007, fq. 2.

Pas pak, Rejçëll dhe Xhoi kthehen në apartament pasi kanë porositur një kolltuk tepër modern. Xhoi ulet në kolltukun e tij të vjetër, të cilin e quante Rozita, dhe zbulon se nuk ka absolutisht asgjë dhe funksionon shkëlqyeshëm. Tronditet dhe beson se kolltuku i tij u vetshërua dhe se një mrekulli ndodhi. Nga ana tjetër, Rejçëll beson se erdhën engjëjt dhe riparuan dëmin. Asnjëri prej tyre nuk është në dijeni për praninë e Çendlër në apartament dhe shkëmbimin e kolltukëve. Për më tepër, asnjëri prej tyre nuk pyeti askënd nëse dinin diçka për kolltukun e riparuar dhe as nuk do të mësonin për shkëmbimin e tyre, nëse vetë Çendlër nuk zbulonte të vërtetën.

Nëse lloji i dytë i studiuesit do të kishte analizuar situatën e mësipërme, do të pranonte pa hetime dhe analiza të mëtejshme deklaratën e dy protagonistëve se brenda në apartamentin e tyre kishte ndodhur një ngjarje e mbinatyrshme që bashkonte botën me të përtejmen. Nuk do të pyeste fqinjin Çendlër nëse dinte ndonjë gjë në lidhje me rastin, por do të konsideronte se kishte ndodhur një ndërhyrje hyjnore mbi kolltuk dhe fakti që u gjend në gjendje të përsosur nuk mund të ishte si pasojë e ndërhyrjes njerëzore. Në fund të fundit, është karakteristikë e këtyre studiuesve, siç do të shohim gjatë studimit, të izolojnë informacionet mbi substancën hyjnore pa ndonjë diskutim të arsyeshëm.

Nga ana tjetër, lloji i parë i studiuesit nuk pranon menjëherë dhe pa hetuar lëndën e parë të papërpunuar që mbledh. Analizohet kush thotë çfarë, kur e thotë, pse e thotë dhe në të njëjtën kohë studiuesi kërkon të shohë se çfarë po ndodh në mjedisin përreth[2]. Në asnjë mënyrë nuk do të pranonte deklaratat e dy protagonistëve në lidhje me ndërhyrjen hyjnore- nuk mund të vetë riparohet një kolltuk-por, në parim, do të përpiqej të kuptonte dhe të njihte mënyrën se si këta dy njerëz mendojnë dhe jetojnë dhe në vijim do të interesohej nëse dikush kishte hyrë në apartament. Duke vëzhguar për një farë kohe jetën e tyre, do të kuptonte se dy shokët nuk janë njerëzit më të zgjuar, ose të paktën zgjedhjet e tyre deri më tani nuk kanë qenë dhe më të zgjuarat. Në të njëjtën kohë, duke biseduar me të njohurit dhe miqtë e tyre me siguri do të zbulonte të vërtetën dhe dimensionin real të ngjarjeve. Prandaj, lloji i parë i studiuesit vepron sipas të dhënave dhe përpiqet t'i vlerësojë ato në thellësi. Puna e tij nuk është thjesht regjistrimi i të dhënave se kur, ku, si ose pse zhvillohet një akt fetar, por është një proces i shpjegimit dhe klasifikimit të aspekteve të ndryshme të jetës njerëzore, akte të cilat ai i konsideron fetare dhe jo të mbinatyrshme[3].

Për t'iu rikthyer arsyetimit të cilit analizuam para se të paraqesim shembullin, përmes mbledhjes së të dhënave për të kuptuar "fenë", do të zbulojmë se shpesh herë fetë janë "paradoksale" pasi ato janë të interesuara për alternativat që paraqesin dhe për përpjekjet e tyre për të hartografuar botën në të cilën jetojmë, ose për t'u larguar prej saj. Një rast i veçantë janë fetë që nuk ekzistojnë më, ato të botës antike, pasi secili mund të trajtojë në mënyrë të përsëritur pyetje në lidhje me këto fe, derisa t'i interpretojë ato-çka përbën një sfidë të veçantë për procesin e të menduarit. Sidoqoftë, e vetmja gjë e sigurt është se feja është mënyrë e krijimtarisë njerëzore, pasi njerëzit formojnë botën e tyre me kuptime, simbole, kufij përmes miteve, rituale etj.[4]

Problematika e mësipërme është veçanërisht e vështirë për t'u shpjeguar dhe paraqitur me sukses në lëndën hyrëse të kësaj disipline. Sigurisht që kjo problematikë shfaqet edhe gjatë mësimdhënies së studentëve të kolegjit ose universitetit, në lëndët hyrëse që lidhen me studimin e fesë ose shkencave të tjera humane. Në këtë pikë, duhet të reflektojmë një problematikë në lidhje me përcjelljen e lëndëve hyrëse për studimin e fesë nga shumë kolegë në universitet, pasi studentët vështirësohen në të kuptuarit e teorisë së studimit të fushës konkrete dhe në zbatimin e një metode pune që do të jetë afër fakteve të një shoqërie multikulturore. Është e qartë se studentët përballen me të ndryshmen si një atraksion turistik, ose si një perceptim interesant i gjërave që ata pranojnë ose si një histori e trilluar[5].

2 B. Lincoln, "Theses on method", *Method & Theory in the Study of Religion* 8 (1996), fq. 225-226.

3 R. T. McCutcheon, *Studying Religion: An Introduction*, fq. 6. B. Lincoln, "Theses on method", fq. 227.

4 J. Z. Smith, *Map is not Territory: Studies in the History of Religions*, Chicago: The University of Chicago Press, 1978, fq. 290-291. S. Gill, "No Place to Stand: Jonathan Z. Smith as Homo Ludens, The Academic Study of Religion Sub Specie Ludi", *AAR* 66 (2), 1998, fq. 285. nga i njëjti autor, "Territory", in Mark C. Taylor (ed.), *Critical Terms for Religious Studies*, Chicago; London: The University of Chicago Press, 1998, fq. 305.

5 J. Z. Smith, *On Teaching Religion*, Oxford: Oxford University Press, 2012, fq. 1-10. nga i njëjti autor, "Religion in the Liberal Arts: Reflections on Teaching", in *The Chicago Forum on Pedagogy and The Study of Religion*, Chicago: Martin Marty Center, 2001, fq.

Konkretisht, mësimdhënia e lëndëve hyrëse në disiplinën e shkencave humane nuk do të thotë që studentët duhet të mësojnë përmendësh rrjedhën historike të formësimit të kësaj disipline apo rezultatet teorike të themeluesve të kësaj disipline. Në thelb, studentët mësojnë diçka pa e kuptuar mënyrën dhe metodologjinë me të cilën lindi konceptimi teorik për themelimin e një shkence dhe e zbatojnë atë në mënyrë jo kritike. Kështu, studentët dhe studiuesit e ardhshëm nuk mësojnë të kritikojnë, të diskutojnë dhe të rrëzojnë teoritë e vjetra pasi ata pranojnë këndvështrimet e mësuesve të tyre si autentike dhe madje ndjehen fajtorë sepse nuk e kuptojnë plotësisht lëndën e re që u mësohet[6]. Qëllimi i çdo studenti duhet të jetë angazhimi dhe përsëritja e disa nga temat e mësuara në vitin e parë të studimeve, si dhe korrigjimi i vazhdueshëm i një detyre konkrete, në mënyrë që të shohin përparimin e tyre dhe të kuptojnë këndvështrimet e ndryshme të gjetjeve dhe situatave. Kjo është mënyra e vetme që studenti dhe mësuesi të shohin përmirësimin e tyre. Fatkeqësisht, metoda e mësimdhënies çon një pjesë të madhe të studentëve akademikë dhe të studentëve në përgjithësi, të bëhen kopje të mësuesve të tyre, gjë që nuk çon në përparimin dhe zhvillimin e fushës akademike.

Sidoqoftë, konstatimi i mësipërm përbën shkak shqetësimi për mësimdhënësit akademikë, pasi qëllimi i tyre nuk duhet të jetë zhvillimi i mendimeve dhe teorive të së kaluarës, por paraqitja e shembujve që tregojnë mënyrën e të punuarit dhe metodologjinë për gjetjen e teorive të reja. Qëllimi nuk është kuptimi i disa parimeve të cilat u tregojnë studentëve procesin e kryerjes së punës së tyre sa më mirë në të ardhmen, por formimi i atyre kushteve që do të çojnë në kritika, debate, përmbysje dhe kërkim të drejtimeve të reja në hulumtim[7]. Në fund të fundit, edhe pse nuk ka asgjë të veçantë mbi mësimin e fesë ose Biblës, d.m.th. diçka fetare ose biblike, ka qëllime edukative që lidhen me kuptimin e metodologjisë së objektit të studimit[8]. Prandaj, hyrja në një disipline humanitare nuk ka të bëjë me formimin e një klime misterioze për objektin, por lidhet me gjetjen e mënyrave të reja për përvetësimin e objektit. Sipas J. Z. Smith, "*fryma akademike është një ekzagjerim në kërkimin e së vërtetës*"[9].

Pra, qëllimi i librit është të paraqesë dhe analizojë përpjekjen për të shpjeguar temën e "fesë" përmes një përmbledhje të veprave më të rëndësishme të teoricienëve modernë. Për të analizuar dhe shpjeguar zhvillimet dhe teoritë e ndryshme në shkencat shoqërore është e nevojshme paraqitja e një shembulli. Sigurisht që kjo nuk mund të jetë unike ose ekskluzive, pra, është e nevojshme përdorimi i shumë shembujve për të vlerësuar dhe analizuar një mendim dhe një përpjekje teorike[10]. Në fund të fundit, teoria nuk mund të ndahet lehtësisht nga të dhënat, dhe ndërthurja e tyre është një çështje e vështirë[11].

Në total, studimi është i ndarë në katër kapituj. Në kapitullin e parë, bëhet një përmbledhje e teorive më të rëndësishme në lidhje me studimin e fesë nisur nga themelimi i Shkencës së Fesë, por gjithashtu sqarohet mënyra se si përdoret termi "fe" në klasifikimin dhe ndarjen e shoqërive dhe kulturave njerëzore. Në të njëjtën kohë, do të jemi në gjendje të nxjerrim në pah dallimet kryesore midis disiplinave për studimin e fesë, d.m.th. midis Historisë së Feve dhe Fenomenologjisë së Fesë. Gjithashtu do të diskutohen disa nga teoritë më të rëndësishme për përcaktimin e fesë dhe do të përpiqemi të japim një përkufizim të fesë përmes arsyetimit të shumë studiuesve akademikë të fesë. Kapitulli përmbyllet me qëndrimet dhe sugjerimet kryesore në lidhje me metodologjinë që duhet të ndiqet nga historiani i feve për të studiuar objektin e tij.

Në kapitullin e dytë paraqitet një vlerësim kritik i studimit të fesë, rrjedhës së historisë së feve dhe kategorive teorike që, sipas këndvështrimit tonë, mund të krahasohen dhe interpretohen. Kështu, kapitulli paraqet tema që përqendrohen në shkencën e fesë, klasifikimin e feve, zhvillimin e kategorive krahasuese midis çështjeve

14. nga i njëjti autor, "Playful Acts of Imagination", *Liberal Education* 73 (5), 1987, fq. 14-20.

6 J. Z. Smith, On Teaching Religion, fq. 11-19. nga i njëjti autor, "The Necessary Lie: Duplicity in the Disciplines", in R. T. McCutcheon, *Studying Religion: An Introduction*, London: Equinox, 2007, fq. 74-77.

7 J. Smith, "The Necessary Lie: Duplicity in the Disciplines", fq. 79.

8 J. Smith, "Religion in the Liberal Arts: Reflections on Teaching", *The Chicago Forum on Pedagogy and The Study of Religion*, Chicago: Martin Marty Center, 2001, fq. 9-10. nga i njëjti autor, "Teaching the Bible in the Context of General Education", *Teaching Theology and Religion* 1 (2), 1998, fq. 77.

9 J. Smith, "The Necessary Lie: Duplicity in the Disciplines", fq. 80.

10 H. S. Versnel, *Inconsistencies in Greek and Roman Religion. Transition and Reversal in Myth and Ritual*, vol. 2, Brill: Leiden, ²1994, fq. 12.

11 J. Z. Smith, *The Glory, Jest and Riddle: James George Frazer and The Golden Bough (dissertation)*, Yale, 1969, fq. 427, 429.

të ndryshme "fetare" dhe përpjekjen e riinterpretimit të tyre në një këndvështrim inovativ. Sigurisht, të gjitha këto çështje nuk diskutohen vetëm nga ana teorike, por ato analizohen me shembuj konkret. Mesazhi kryesor i këtij kapitulli është tendenca e shumëllojshmërisë, pra përdorimi i të dhënave që studiuesi mund të përdorë. Asnjë e dhënë nuk mund të "vetë-përshkruhet" si fetare, kështu që përdorimi i temave paradoksale mund të ndihmojnë historianin e feve të paraqesë problematikat e tij.

Kapitulli i tretë përqendrohet në zbatimin praktik të teorisë së studimit të fesë, sipas kapitullit paraprak, përmes prezantimit të studimeve të ndryshme rreth vendit, mitit, ritualit, identitetit fetar, trupit dhe magjisë. Përpjekja jonë është të demonstrojmë modelin teorik që propozojmë duke studiuar tradita të ndryshme fetare, të lashta dhe moderne, por gjithashtu të kuptojmë më mirë qasjet dhe krahasimet analoge që mund të realizojmë.

Kapitulli i katërt është një përmbledhje e shkurtër e qëndrimeve të mëparshme, por në thelb u jepet atyre që preferojnë këtë model teorik të parazgjedhur. Në të njëjtën kohë, paraqiten kundërshtimet dhe rezervat e disa studiuesve mbi këtë kuadër teorik, ndërsa në të njëjtën kohë analizohet korrektësia e këtyre vëzhgimeve. Në përgjithësi, tentohet një vlerësim i përgjithshëm kritik, si dhe nxirren disa përfundime në lidhje me metodologjinë e studimit të fesë. Në vend të konkluzioneve, studimi përfundon duke propozuar një qasje alternative për objektin e studimit të fesë nga studiuesi si një "lojë" midis përdorimit të të dhënave dhe sfondit teorik që do të zgjidhet.

Bibliografia

Burime

Eliade M. (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, Vol. 1-16, New York: MacMillan, 1987.

Liddell H. G. & R. Scott (eds.), *Μέγα Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσας* (trans. Ξ. Μόσχος), Αθήνα: Σιδέρης, 1997.

Radice B. (ed.), *The Letters of the Younger Pliny*, London: Penguin Classics, 1969.

The Anchor Bible Dictionary, D. Freedman (ed.), New York: Doubleday Books, 1992.

The HarperCollins Dictionary of Religion, J. Z. Smith (ed.), San Francisco, 1995.

Yonge C. (ed.), T*he Works of Philo Judaeus*, London: H. G. Bohn, 1993.

Bibliografia shtesë

Ackerman R., "Frazer, James", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 5, 1987, 414-416.

----------, *J. G. Frazer. His Life and Work*, Cambridge – New York – Port Chester – Melbourne – Sydney: Cambridge University Press, 1987.

Aldrados F. R., *Festival, Comedy and Tragedy*, Leiden: Brill, 1975.

Alexakis E., *H Exagora tis Nyfis: Symvoli sti Meleti ton Gamilion Thesmon sti Neoteri Ellada*, Athina, 1984.

Allen D., "Phenomenology of Religion", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 11, 1987, 272-284.

----------, "Phenomenology of Religion", in J. R. Hinnells (ed.), T*he Routledge companion to the Study of Religion*, London; New York: Routledge, 2005, 182-207.

Altick R. D., *Victorian People and Ideas*, London: J. M. Dent & Sons, 1974.

Altieri P., "Close Encounters of the Smith Kind", *Method & Theory in the Study of Religion* 16 (2004), 61-71.

Arnal W. E., «Ορισμός», in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Εγχειρίδιο Θρησκειολογίας* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003, 54-72.

---------, "The Gospel of Mark as Reflection on Exile and Identity", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 57-67.

Arnal W. E. – W. Braun, "Does Theology belong in Religious Studies?", in B. Verter – J. C. Wolfart (eds.), *Rethinking Religion 101: Praxis, Pedagogy and the "Religion Question*', Cambridge: Cambridge University Press

(in print).

Asad T., "Introduction", in Talal Asad (ed.), *Anthropology & the Colonial Encounter*, New Jersey: Humanities Press, 1992, 9-20.

---------, "From the History of Colonial Anthropology to the Western Hegemony", in Joan Vincent (ed.), T*he Anthropology of Politics*, Oxford: Blackwell, 2002.

Ascough R., ""Mar-Maker, Map-Maker, Make me a Map": Rediscribing Greco-Roman "Elective social Formations" ", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 68-84.

Barthes R., *Μυθολογίες – Μάθημα* (trans. Καίτη Χατζηδήμου – Ιουλιέττα Ράλλη, ed. Γιάννης Κρητικός), Αθήνα: Ράππα, 1979 [1957].

Beard M. – J. North – S. Price, *Religions of Rome*, vol. I, Cambridge, 1998.

Beattie J., *Other Cultures*, London; New York: Routledge, 1964.

Beck R., "On becoming a Mithraist: new evidence for the propagation of the mysteries", in L. Vaage (ed.), *Religious Rivalries in the Early Roman Empire and the Rise of Christianity*, Waterloo: Wilfrid Laurier University Press, 2006, 175-194.

Bell C., "Belief: A Classificatory Lacuna and Disciplinary "Problem" ", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 85-99.

Bell M., *Primitivism*, London: Methuen, 1972.

Bloch M., "Symbols, Song, Dance and Features of Articulation. Is Religion an Extreme Form of Traditional Authority?", *Archives Europ. Sociol.* 15 (1974), 55-81.

---------, "Religion and Ritual", in A. Kuper & J. Kuper (eds.), *The Social Science Encyclopaedia*, London; New York: Routledge, 1989, 698-701.

Bianchi U. – C. J. Bleeker – A. Bausani (eds.), *Problems and Methods of the History of Religions. Proceedings of the Study Conference organized by the Italian Society for the History of Religions on the occasion of the tenth Anniversary of the death of R. Pettazzoni, 6-8 December 1969*, Leiden: Brill, 1972.

Bianchi U., *The History of Religions*, Leiden: Brill, 1975.

---------, "Current Methological Issues in the History of Religions", in J. M. Kitagawa (ed.), *The History of Religions. Retrospect and Prospect*, New York; London: MacMillan, 1985, 53-72.

---------, "History of Religions", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 6 (1987), 399-407.

---------, "Dualism", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 4, 1987, 506-512.

---------, "Concluding remarks: The History of religions, Today", in U. Bianchi (ed.), The Notion of "Religion" in *Comparative Research. Selected Proceedings of the XVI IAHR Congress (Storia delle Religioni, 8)*, Roma: "L' Erma" di Bretschneider, 1994, 919-921.

Bolle K. W., "Animism and Animatism", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 1 (1987), 296-302.

---------, “Imagining Ritual”, *History of Religions* 30.2 (1990), 204-212.

Bourdieu P., *Η Διάκριση: Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης* (introd. Ν. Παναγιωτόπουλος, trans. Κ. Καψάμπελη), Αθήνα: Πατάκης, 2013.

Boyer P., *Religion Explained. The Human Instincts that Fashion Gods, Spirits and Ancestors*, London: Vintage, 2002.

Bowie F., *The Anthropology of Religion: An Introduction*, London: Blackwell Publishing, 22006 [2000].

Braun W., «Θρησκεία», in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Εγχειρίδιο Θρησκειολογίας* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003, 28-51.

--------- – R. T. McCutcheon (eds.), “Preface”, *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, xv-xvii.

---------, “Introducing Religion”, in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 480-501.

Brubaker R., “The ‘diaspora’ diaspora”, *Ethnic and Racial Studies* 28 (1), 2005, 1-19.

Bruce S., *Myth, Cosmos, and Society: Indo-European Themes of Creation and Destruction*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986.

Burkett D., *The Son of Man Debate: A History and Evaluation*, New York: Cambridge University Press, 1999.

Burkert W., *Αρχαία Ελληνική Θρησκεία* (trans. Ν. Π. Μπεζαντάκος – Α. Αβαγιανού), Αθήνα: Καρδαμίτσα, 1993 [1977].

---------, *Μυστηριακές λατρείες της αρχαιότητας* (trans. Έφη Ματθαίου), Αθήνα: Καρδαμίτσα, 1994.

---------, S*avage Energies. Lessons of Myth and Ritual in Ancient Greece* (trans. Bing P.), Chicago; London: The University of Chicago Press, 2001 [1990].

Cain S., “Study of Religion”, in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 14, 1987, 64-83.

Calame C. – D. Collins, *Choruses of Young Women in Ancient Greece*, Lanham: Rowman & Littlefield, 2001.

Calinescu M., “The Disquises of Miracle: Notes on Mircea Eliade’s Fiction”, in Br. Rennie (ed.), *Mircea Eliade. A Critical Reader (Critical Categories in the Study of Religion)*, London – Oakville, CT: Equinox, 2006, 380-390.

Campbell J. K., *Honour, Family and Patronage: a Study of Institutions and Moral Values in a Greek Mountain Community*, Oxford: Oxford University Press, 1964.

Cancik H., “Paganismus”, in B. Gladigow – K. H. Kohl (Hvsg.), *Handbuch religionswisswnschaftlicher Gumdbegrifte*, Bd. IV, Stuttgart – Berlin – Koln: Kohlhammer Verlag, 1998, 302.

Carraso D. –Law J. M. (eds.), *Waiting for the dawn: Mircea Eliade in perspective*, Colorado: University Press of Colorado, 1991.

Casadio G., “The Failing Male God: Emasculation, Death and Other Accidents in the ancient Mediterranean World”, *Numen* 50 (2003), 231-268.

Christidis A. F., «H Fysi tis glossas», in A. F. Christidis (ed.), *Istoria tis Ellinikis Glossas*, Thessaloniki: Kentro Ellinikis Glossas, Idrima Manoli Triantafyllidi, 2001, 21-52.

Colleyn J-P., *Στοιχεία κοινωνικής και πολιτισμικής ανθρωπολογίας* (trans. Μ. Κουμπούρα), Αθήνα: Πλέθρον, 2005.

Constantinou M., *"Ο Κύριος εβασίλευσεν". Η απόδοση του τίτλου "βασιλιάς" στον Γιαχβέ (dissertation)*, Θεσσαλονίκη, 1983.

-----------, «Το κοσμοείδωλο της Παλαιάς Διαθήκης. Προϋποθέσεις θεολογικής θεώρησης του κόσμου», *ΕΕΘΣΘ* 28 (1985), fq. 431-454.

Corrington S. – Gail P., "Sex, pneuma kai elegxos: O Paulos kai oi gunaikes tis Korinthou", in K. N. Seremetaki (ed.), *Diasxizontas to Soma: Politismos, Istoria kai Fulo sthn Ellada*, Athens: Nea Synora – Libanis, 1996, 111-136.

Couliano I. P., "Corpus for the Body", *Journal of Modern History* 63 (March 1991), 61-80.

Cowan J., *Dance and the Body Politic in Northern Greece*, 1990.

-----------, *H Politiki tou Somatos: Xoros kai Koinonikotita sti Boreia Ellada*, 1998.

Dawson L., *Comprehending Cults: The Sociology of New Religious Movements*, Ontario: Oxford University Press, 2006.

Detienne M., *Συγκρίνοντας τα μη συγκρίσιμα* (trans. Π. Μαρκέτου), Αθήνα: Μεταίχμιο/ Επιστήμες, 2000.

Diamond S., "Paul Radin", in Sydel Silverman (ed.), *Totems and Teachers: Perspectives on the History of Anthropology*, New York: Columbia University Press, 1981, 67-100.

Douglas M., *Purity and Danger: An analysis of the concepts of pollution and taboo*, London; New York: Routledge, 1996 [1966].

-----------, *Natural Symbols*, London: Barrie & Jenkins, 1978 [1970].

-----------, *Implicit Meanings: Essays in Anthropology*, London: Routledge & Kegan Paul, 1984 [1975].

-----------, «Katharotita kai Kindunos» in T*a oria tou somatos – Diepistimonikes proseggiseis* (trans. K. Athanasiou), Athens: Nisos, 2004, 113-123.

Du Bois P., «Surraptontas ta somata: Metafores tou gunaikeiou somatos stin arxaia Ellada», in K. N. Seremetaki (ed.), *Diasxizontas to Soma: Politismos, Istoria kai Fulo sthn Ellada*, Athens: Nea Sunora – Libanis, 1996, 95-110.

Du Boulay J., *Portrait of a Freek Mountain Village*, Oxford, Clarendon Press, 1974.

Dubisch J., *Gender and Power in Rural Greece*, Princeton: Princeton University Press, 1986.

Durkheim E., "Elementary forms of religious life", in Paul Bohannan & Mark Glazer (ed.), *High points in Anthropology*, New York: Alfred Knopf, 1973, 253-262.

Durkheim E. - Mauss M., *Μορφές πρωτόγονης ταξινόμησης* (trans. Α. Γεωργούλας), Αθήνα: Gutenberg, 2001.

Eggan F., "One Hundred years of ethnology and social anthropology", in J. O. Brew (ed.), *One Hundred Years of*

Anthropology, Cambridge; Massachusetts: Harvard University Press, 1972 3rd printing [1968], 119-149.

Eliade M., *Patterns in Comparative Religion*, New York: Sheed & Ward, 1958.

-----------, *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy* (trans. Willard R. Trask), New York: Pantheon Books, 1964.

-----------, *The Quest: History and Meaning in Religion*, Chicago: University of Chicago Press, 1969.

-----------, *The Forbidden Forest. A Novel* (trans. MacLinscott Ricketts – M. Park Stevenson), Notre Dame – London: University of Notre Dame Press, 1978.

-----------, *The Old Man and the Bureaucrats* (trans. M. Park Stevenson), Notre Dame – London: University of Notre Dame Press, 1979.

-----------, *Der Hundertjährige* (Uber. E. Sildermann), Frankfurt: Suhrkamp Verlag, 1979.

-----------, *The Sacred and the Profane* (trans. Willard R. Trask), London: HarcourtBrace & Company, 1987.

-----------, "Shamanism", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 13, 1987, 201-207.

-----------, *Το Μυστήριο του Δόκτωρα Χουιχμπέργκερ* (trans. Μ. Χύμου – Μαρινέσκου, ed. Β. Ιβανοβίτς), Αθήνα: Εκδόσεις Γραβριηλίδης, 1989.

-----------, *Geschichte der religiösen Ideen in vier Bänden*, Freiburg: Herder, 2002.

-----------, "Homo Faber and Homo Religiosus", Br. Rennie (ed.), *Mircea Eliade. A Critical Reader (Critical Categories in the Study of Religion)*, London – Oakville, CT: Equinox, 2006, 110-121.

Elias N., «O "Politismos" os Metaboli tis sumperiforas», in Dimitra Makrunioti (ed.), *Paidiki Hlikia*, Athens: Nisos, 1997, 192-201.

Ellis W. - John C., *Planetary: All Over the World and Other Stories*, Wildstorm/DC Comics, 2000.

Elsner J. & Rutherford I. (eds.), *Pilgrimage in Graeco-Roman and Early Christian Antiquity: Seeing the Gods*, Oxford: Oxford University Press, 2005.

Enroth R., *A Guide To New Religious Movements*, Westmont: InterVarsity Press, 2005.

Eickelman D. F., "Muslim Rites", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, Vol. 12, 1985, 398-403.

Erickson P. A. – Murphy L. D., *Ιστορία της Ανθρωπολογικής σκέψης* (trans. Φανή Μπουρμπούλη, ed. Φωτεινή Τσιμπιρίδου), Αθήνα: Κριτική, 2002.

Evans – Pritchard E. E., *Witchcraft, Oracles and Magic among the Azande*, Oxford: Clarendon Press, 1977 [1937].

-----------, *Theories of primitive religion*, Oxford: Oxford University Press, 21972 (1965).

-----------, *Κοινωνική Ανθρωπολογία* (trans. Αριστέα Παρίση), Αθήνα: Καρδαμίτσα, 1987 [1951].

Feuchtwang S., "Investigating Religion", in Maurice Bloch (ed.), *Marxist analyses and Social Anthropology*, London; New York: Tavistock Publications, 1984 [1975], 61-82.

Foucault M., *Istoria tis Sexoualikotitas. Meros G: H Merimna gia ton Eauto mas*, Athens: Rappas, 1992 [1984].

Frazer J. G., *Sulle Tracie di Pausania* (trad. R. Montanavi), Milano: Adelphi Edizioni, 1994.

Freidenreich D. M., "Comparisons Compared: A Methological Survey of Comparisons of Religion from "A Magic Dwells" to A Magic Still Dwells", *Method & Theory in the Study of Religion* 16 (2004), 80-101.

Friedl E., *Vassilika: A village in Modern Greece*, New York: Holt, Rinehart and Winston, 1962.

Funck B. – Gehrke H. J., "Akkulturation und Politische Ordnung im Hellenismus", in Funck Bernd (Hvsg.), *Hellenismus: Beitrage zur Erforschung von Akkulturation und Politischer Ordnung in den Staaten des Hellenistischen Zeit alters Akten des Internationalen Hellenismus – Kolloquiums 9 – 14 Marz 1994 in Berlin*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1996, 1-10.

Gaarden J., Hellern V. & Notaker H., *Το βιβλίο των θρησκειών* (trans. Ε. Παπαγρηγοράκη), Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011.

Gaitanos G., *Οι Θρησκευτικές αντιλήψεις στο αρχαίο ελληνικό μυθιστόρημα*, Θεσσαλονίκη: Ostracon, 2015.

----------, *Επιστημονική μελέτη των θρησκειών: Θεωρητική προσέγγιση και σύγχρονες τάσεις*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μπαρμπουνάκης, 2016.

Gardner I. & Lieu S. (eds.), "From Narmouthis (Medinet Madi) to Kellis (Ismant El-Kharab): Manichaean documents from Roman Egypt", *JRS* 86 (1996), 146-169.

----------, *Manichaean Texts from the Roman Empire*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

Gasparro G. S., "History of Religions: A Retrospective and Prospective view", in Ugo Bianchi (ed.), *The notion of 'Religion' in Comparative research*, Rome: Erma, 1992, 913-917.

Geertz C., *Works and lives: The Anthropologist as Author*, Stanford: Stanford University Press, 1988.

----------, *Η Ερμηνεία των πολιτισμών* (trans. Θεόδωρος Παραδέλλης), Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2003 [1973].

Gellner E., "Concepts and Society", in B. Wilson (ed.), *Rationality*, Oxford: Blackwell, 1970, 18-49.

Gelzer T. (ed.), K. Meuli, *Gesommelte Schiften*, Basel, 1975.

Gennep van A., T*he Rites of Passage* (trans. M. B. Vizedom – G. L. Caffe, introd. S. T. Kimball), London, 1965 [1909]).

----------, «Διαβατήριες τελετές κατά τη γέννηση και την παιδική ηλικία», in Δήμητρα Μακρυνιώτη (ed.), *Παιδική Ηλικία*, Αθήνα: Νήσος, 1997, 358-368.

Gehrke H. J., *Ιστορία του ελληνιστικού κόσμου* (trans. Αγγ. Χανιώτης, ed. Κ. Μουραζέλης), Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2000.

Geus K., "Space and Geography", in Andrew Erskine (ed.), *A companion to the Hellenistic World*, Oxford; Malden: Blackwell, 2003, 232-245.

Gill S., *Beyond the Primitive: The Religions of Non-Literate Peoples*, New Jersey: Prentice Hall, 1982.

----------, "No Place to Stand: Jonathan Z. Smith as Homo Ludens, The Academic Study of Religion Sub Specie

Ludi", *Journal of the American Academy of Religion* 66 (2), 1998, 283-312.

----------, "Territory", στο Mark C. Taylor (ed.), *Critical Terms for Religious Studies*, Chicago; London: The University of Chicago Press, 1998, 298-313.

----------, «Παιχνίδι», in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Εγχειρίδιο Θρησκειολογίας* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003, 691-708.

Gioultsis V., *Γενική Κοινωνιολογία*, Θεσσαλονίκη, Αφοί Κυριακίδη, 52000.

Gleason P., "Minorities (Almost) All: The Minority Concept in American Social Thought", *American Quarterly* 43 (1991), 392-424.

Goffman E., *Στίγμα: Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας* (trans. Δήμητρα Μακρυνιώτη, ed. Κώστας Λιβιεράτος), Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2001 [1963].

Grant M., *From Alexander to Cleopatra: The Hellenistic World*, London: Weindenfeld & Nicolson, 1982.

Greeve D. S., "The Character of a Pragmatic Historicist Theology", *Journal of Religion and Society* 4 (2002), 1-12.

Grimes R., "Jonathan Z. Smith's Theory of Ritual Space", *Religion* 29 (1999), 261-273.

----------, «Teletourgia», in Willi Braun, Russell McCutcheon (eds), *Egheiridio Thriskiologias* (trans. Dimitris Xigalatas), Thessaloniki: Vanias, 2003, 410-427.

Gundlach H. B., "New Approaches to the Study of Religious Dance", in Antes P., Geertz A. W. & Warne R. R. (eds.), *New Approaches to the Study of Religion – Vol. 2: Textual, Comparative, Sociological, and Cognitive Approaches*, Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2004, 139-163.

Guthrie S., "Religion: What is it?", *Journal for the Scientific Study of Religion* 35 (4), 1996, 412-419.

----------, "On Animism", *Current Anthropology*, vol. 41 (1) (2000), 106-107.

Hackett R. I. J., "Anthropology of religion", in J. R. Hinnells (ed.), T*he Routledge companion to the Study of Religion*, London; New York: Routledge, 2005, 144-163.

Hall E., *Inventing the Barbarian: Greek Self-definition through Tragedy*, Oxford: Clarendon Press, 1991.

Hall S., Held D. & McGrew A. (eds.), *Η νεωτερικότητα σήμερα: Οικονομία, κοινωνία, πολιτική, πολιτισμός* (trans. Θ. Τσακίρης & Β. Τσακίρης), Αθήνα: Σαββάλας, 2003.

Hamerton-Kelly R. G. (ed.), *Violent Origins: Walter Burkert, Rene Girard, and Jonathan Z. Smith on Ritual Killing and Cultural Formation*, Stanford: Stanford University Press, 1987.

Harland P., *Dynamics of Identity in the World of the Early Christians: Associations, Judeans, and Cultural Minorities*, New York; London: T&T Clark, 2009.

Haviland W. A., *Cultural Anthropology*, Holt: Rinehart & Winston, 1975.

Heever van den G. A., *"Loose Fictions and Frivolous Fabrications": Ancient Fiction and the Mystery Religions of the Early Imperial Era (dissertation)*, University of S. Africa, Pretoria, 2005.

Heilbroner R. L., *Οι Φιλόσοφοι του οικονομικού κόσμου: Η ζωή και οι ιδέες τους* (trans. Νίκος Λίγγρης, Βίκυ Λίγγρη, Κλαίρη Παπαμιχαήλ, ed. Θανάσης Μανιάτης), Αθήνα: Κριτική, 2000.

Henninger J., "Schmidt, Wilhelm", M. Eliade (ed.), in *Encyclopaedia of Religion*, Vol. 13 (1987), 113-115.

Hertz R., *Death and the Right Hand* (trans. Rodney & Claudia Needham), Aberdeen: The University Press Aberdeen, 1960 [1907].

----------, "The Pre-eminence of the Right Hand", in Rodney Needham (ed.), *Right and Left. Essays on Dual Symbolic Classification*, Chicago: The University of Chicago Press, 1973, 3-31.

Hervieu-Leger D. & Willaime J-P, *Κοινωνικές θεωρίες και θρησκεία* (trans. Κωνσταντίνος Τσικερδάνος, ed. Νίκη Η. Παπαγεωργίου), Αθήνα: Κριτική, 2005.

Hopkins K., "Christian number and its implications", *JECS* 6.2 (1998), 185-226.

Huntinghton R. -P. Metcalf, *Celebrations of Death: The Anthropology of Mortal Ritual*, Cambridge: Cambridge University Press, 1979.

Jensen J. S., "Why Magic? It's just Comparison", *Method & Theory in the Study of Religion* 16 (2004), 45-60.

----------, «Δομή», in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Εγχειρίδιο Θρησκειολογίας* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003, 492-521.

----------, "On how making differences makes a difference", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 140-162.

Jones H. S., *Victorian Political Thought*, London: Macmillan Press, 2000.

Juschka D. M., "Cane Toads, Taxonomies, Boundaries, and the Comparative Study of Religion", *Method & Theory in the Study of Religion* 16 (2004), 12-23.

----------, "Deconstructing the Eliadean Paradigm: Symbol", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 163-177.

Kaimakis D., *Ο ναός του Σολομώντα: ιστορία – θεολογία*, Θεσσαλονίκη: Υπηρεσία Δημοσιευμάτων ΑΠΘ, 1984.

King K., "Comparison: Categories, Methods, and Mischiefs – The Case of The Gospel of Judas", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 178-191.

King W. L., "Religion", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 12, 1987, 282-292.

Kippenberg H. G., "Comparing Ancient Religions. A Discussion of J. Z. Smith's Drudgery Divine", *Numen* 39 (2), 1992, vol. 220-225.

----------, *Discovering Religious History in the Modern Age* (trans. Barbara Harshav), Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2002.

Kitagawa J. M., "Eliade Mircea", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 5 (1987), 85-89.

Klimkeit H. J., "Müller Max ", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 10, 1987, 153-154.

Kordatos G., *Ιστορία των ελληνιστικών χρόνων*, Αθήνα: 20ος Αιώνας, 1959.

Kumar P., "Insiders and Outsiders: Studying Hinduism non-Religiously?", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 192-207.

Kuper A., *Ανθρωπολογία και Ανθρωπολόγοι*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1990.

Kyriakidou – Nestoros A., *Η Θεωρία της ελληνικής λαογραφίας: Κριτική ανάλυση*, Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1986.

Lambrinoudakis V. – Balty J. Ch. (eds. in chief), *Thesaurus Cultus et Rituum Antiquorum Thes (RA), τομ. V: Personel of cult, cult instruments*, Los Angeles: The J. Paul Getty Museum, 2005.

Laburthe P. – Tolra & J-P. Warnier, *Εθνολογία – Ανθρωπολογία* (trans. Βάνα Χατζάκη, ed. Εύα Καλπουρτζή, introd. Φωτεινή Τσιμπιρίδου), Αθήνα: Κριτική, 2003 [1993].

Landy F., "Smith, Derrida, and Amos", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 208-230.

Layton-Henry Z., "Minorities", in N. Smelser & P. Baltes (eds.), *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, vol. 14, Oxford: Pergamon, 2001, 9894-9898.

Leach E., "Ritual", in D. L. Sills (ed.), *International Encyclopedia of the Social Sciences*, Vol. 13, New York: Macmillan, 1968, 520-526.

--------, *Culture and Communication: the Logic by which Symbols are connected*, Cambridge: Cambridge University Press, 1976.

Leeuw G. van der, *Phänomenologie der Religion*, Tübingen: Mohr (P. Siebeck) Verlag, 41977 (Univeränderter Nachduck des Zweiten durchgesehenen erweiterten Auflage).

Lessa W. A. & E. Z. Vogt (eds.), *Reader in comparative religion: An anthropological approach*, New York; Evanston; London: Harper & Row Publishers, 21965 [1958].

Leveque P., *Ο ελληνιστικός κόσμος* (trans. Μαρία Παπαηλιάδη), Αθήνα: Μεταίχμιο, 2003.

Levi-Strauss C., *Άγρια Σκέψη* (trans. Εύα Καπουρτζή, introd. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος), Αθήνα: Παπαζήσης, 1977 [1962].

-------------, *Μύθος και Νόημα* (trans. Βαγγέλης Αθανασόπουλος), Αθήνα: Καρδαμίτσα, 1986 [1978].

-------------, *Thliveroi Tropikoi*, Athens: Xatzinikolis, 1979.

-------------, *Φυλή και Πολιτισμός* (trans. Ευρυδίκη Παπάζογλου), Αθήνα: Γνώση, 1991.

-------------, *Koitazo, Akouo, Diabazo* (trans. E. Tselenti), Athens: Gkobosti, 1991.

-------------, *Ex Apostaseos* (trans. Th. Paradellis), Athens: Arsenidi, 2003.

Lightstone J., "Is it meaningful to speak of a Greco-Roman Diaspora Judaism? A Case Study in Taxonomical Issues in the study of Ancient Judaism", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 267-281.

Lincoln B., *Discourse and the Construction of Society: Comparative Studies of Myth, Ritual, and Classification*. New York and Oxford: Oxford University Press, 1989.

-------------, "Theses on method", *Method & Theory in the Study of Religion* 8 (1996), 225-227.

Littleton C. S., "History of Study", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 7, 1987, 204-213.

Llewellyn J., "Think globally, get death threats locally: The Politics of studying Hinduism", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 282-295.

Mack B., "Introduction: Religion and Ritual", in R. G. Hamerton-Kelly (ed.), *Violent Origins: Walter Burkert, Rene Girard, and Jonathan Z. Smith on Ritual Killing and Cultural Formation*, Stanford, Stanford University Press, 1987, 1-70.

-------------, "After Drudgery Divine", *Numen* 39 (2), 1992, 225-233.

-------------, "Sacred Persistence?", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 296-324.

Malinowski B., *Argonauts of the Western Pacific*, London, [11922] 1978.

Mannheim K., *Ideology and Utopia*, New York: Harcourt Brace, 1955.

Mark B., «Κοινωνικός Σχηματισμός», in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Εγχειρίδιο Θρησκειολογίας* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003, 445-464.

Martin R. C., "Left and Right", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, Vol. 8, 1985, 495-497.

Martin L. H., "Why Cecropian Minerva? Hellenistic Religious Syncretism as System", *Numen* 30 (1983), 131–145.

-------------, *Hellenistic religions: an introduction*, New York: Oxford University Press, 1987.

-------------, "The Anti-Individualistic Ideology of Hellenistic Culture", *Numen* 41 (1994), 117-140.

-------------, «Σύγκριση», in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Εγχειρίδιο Θρησκειολογίας* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003, 93-111.

-------------, "Kingship and the Hellenistic consolidation of religio – political power", in Luther H. Martin – Panayotis Pachis (eds.), *Theoretical Frameworks for the Study of Graeco – Roman Religions*, Thessaloniki: University Studio Press, 2003, 89-96.

-------------, "The Academic Study of Religion: A Theological or Theoretical Undertaking", in *Φιλία και Κοινωνία, τιμητικός τόμος για τον ομότιμο καθηγητή Γρηγόριο Δ. Ζιάκα*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2007, 333-345.

Marx K., "Economic and Philosophical Manuscripts", in Q. Hoore (ed.), *Karl Marx: Early writings*, New York, 1975 [1844], 358-375.

Masuzawa T., "Reader as Producer: Jonathan Z. Smith on Exegesis, Ingenuity, Elaboration", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 317-339.

Mauss M. –Hubert E., *Σχεδίασμα μιας γενικής θεωρίας για τη μαγεία* (trans. Μαρία Βεληβαθάκη – ed. Θόδωρος Παραδέλλης), Αθήνα, 1990.

Mauss M., *To Doro: Morfes kai Leitoyrgies tis Antallagis*, Athens: Kastaniotis, 1979 [1924].

-------------, "Texnikes tou somatos" (trans. Th. Paradeli), in *Ta oria tou somatos – Diepistimonikes proseggiseis*, Athens: Nisos, 2004, 77-82.

-------------, *Κοινωνιολογία και Ανθρωπολογία* (introd. Claude Levi-Strauss, trans. Θεόδωρος Παραδέλλης), Αθήνα: Εκδόσεις του εικοστού πρώτου αιώνα, 2004.

McCutcheon R. T., "Methods, Theories, and the Terrors of History. Closing the Eliadean Era with Some Dignity", in Br. Rennie (ed.), *Changing Religious Worlds. The Meaning and the End of Mircea Eliade*, Albany, New York: State University of New York Press, 2001, 11-25.

-------------, *Κατασκευάζοντας τη Θρησκεία* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003.

-------------, "Relating Smith", *Journal of Religion* 86 (2), 2006, 287-297.

-------------, *Studying Religion: An Introduction*, London: Equinox, 2007.

-------------, "Introducing Smith", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 1-17.

McEvilley T., *The Shape of Ancient Thought*, New York: Allworth Press, 2002.

Meigs A., *Food, Sex and Pollution. A New Guinea Religion*, New Brunswick: Rudgers University Press, 1995.

Meyers B., "Minority Group: An Ideological Formulation", *Social Problems* 32 (1984), 1-15.

Middleton J., "Evans – Pritchard", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 5 (1987), 197-199.

Mikalson J. D., *Ancient Greek Religion*, New York; London: Blackwell, 2005.

Mirecki P. & Duhn J. Be (eds.), *Emerging from Darkness: Studies in the Recovery of Manichaean Sources*, Leiden: Brill, 1997.

Mitchell S., *Anatolia: Land, Men, and Gods in Asia Minor*, Oxford: Clarendon Press, 1993.

Moore J. D., *Visions of Culture: An Introduction to Anthropological Theories and Theorists*, Walnut Creek; London; New Delhi: Altamira Press, 1997.

Morris B., *Anthropological Studies of Religion: An Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press, 1987.

-------------, *Religion and Anthropology: A critical introduction*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Mpakalaki A., «Ekdoxes tis ennoias tou Politismou stin Anthropologia», *Sygxrona Themata* 62 (Ian – Mart 1997), 55-68.

Mpezgos G., *Εισαγωγή στη Θρησκειολογία*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2006.

Newsome D., *The Victorian World Picture*, London: Fontana Press, 1997.

Nicolaides A., *Κοινωνιολογία της θρησκείας*, Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη, 2007.

Nilsson M. P., *Ελληνική Λαϊκή Θρησκεία* (trans. Ι. Θ. Κακριδής), Αθήνα, 1966.

Nitsiakos B., *Paradosiakes koinonikes domes*, Athens: Odusseas, 1991.

North J., "The development of religious pluralism", in J. Lieu, J. North & T. Rajak (eds.), *The Jew among Pagans and Christians*, London; New York: Routledge, 1992, 174-193.

Paden W. E., "Comparative religion", in J. R. Hinnells (ed.), *The Routledge companion to the Study of Religion*, London; New York: Routledge, 2005, 208-225.

Pals D. L., «Νόηση», in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Εγχειρίδιο Θρησκειολογίας* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003, 257-274.

Pachis P., «Η έννοια της περιπλάνησης κατά τη διάρκεια των ελληνιστικών χρόνων», *ΕΕΘΣΘ, τιμητικό αφιέρωμα στον ομότιμο καθηγητή Ν. Ματσούκα, τόμος 12*, Θεσσαλονίκη, 2002, 273-323.

-------------, *Ίσις Καρποτόκος, τόμος Ι – Οικουμένη*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003.

-------------, "The Hellenistic Era as an Age of Propaganda: The case of Isis' cult", Luther H. Martin – idem (eds.) in T*heoretical Frameworks for the Study of Graeco – Roman Religions*, Thessaloniki: University Studio Press, 2003, 97-126.

-----------, «Η ιστορία της έρευνας των θρησκειών της ελληνιστικής εποχής. Ανάμεσα στην παράδοση και τη νεωτερικότητα», στο *Φιλία και Κοινωνία, τιμητικός τόμος για τον ομότιμο καθηγητή Γρηγόριο Δ. Ζιάκα*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2007, 439-546.

-----------, *Οι ανατολικές λατρείες της ελληνορωμαϊκής εποχής: συμβολή στην ιστορία και τη μεθοδολογία της έρευνας*, Θεσσαλονίκη: Χ. Μπαρμπουνάκης, 2010.

-------------, "The Discourse of a Myth: Diodorus Siculus and the Egyptian Theologoumena during the Hellenistic Age", in P. Pachis (ed.), *Religion and Politics in the Graeco-Roman World: Redescribing the Isis-Sarapis Cult*, Thessaloniki: Barbounakis Publications, 2010, 75-146.

Papageorgiou N., *Μεταμορφώσεις του ιερού: Κοινωνιολογία και θρησκεία στο έργο του Marcel Mauss*, Θεσσαλονίκη: Π. Πουρναράς, 2005.

Papalexandropoulos S., *Δοκίμια Ιστορίας των Θρησκειών*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Park C., *Sacred Worlds. An Introduction to Geography and Religion*, London; New York: Routledge, 1994.

Parker R., *On Greek Religion (Townsend Lectures/ Cornell Studies in Classical Philology, IX)*, Ithaca – London, 2011.

Parrish J. W., "You Show your Smith and I'll Show mine: Conflict, Exegesis and the Politics of Citation", 2008.

Partin H. B., "Classification of Religions", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 3, 1987, 527-531.

Partridge C., *New Religions: A Guide: New Religious Movements, Sects and Alternative Spiritualities*, Oxford: Oxford University Press, 2004.

Penner H. H., "Holistic Analysis: Conjectures and Refutations", *AAR* 62 (1994), 977-996.

-----------, «Ερμηνεία», in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Εγχειρίδιο Θρησκειολογίας* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003, 114-135.

-----------, "What a difference Theory makes", in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Introducing Religion: Essays in Honour of Jonathan Smith*, London; Oakville: Equinox, 2008, 418-433.

Permenter R., "Romantic Postmodernism and the Literacy Eliade", in Br. Rennie (ed.), *Changing Religious Worlds. The Meaning and End of Mircea Eliade*, Albany: State University of New York, 2001, 95-116.

Perry B. E., "Chariton and his Romance from a Literary – Historical point of view", *American Journal of Philology* 51, 1930, 93-134.

Petrou I., *Κοινωνική Θεωρία και Σύγχρονος πολιτισμός*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας, 2005.

--------, *Κοινωνιολογία*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2007.

Price R. M., "Review on Drudgery Divine: On the Comparison of Early Christianities and the Religions of Late Antiquity", *JHC* 3 (1), 1996, σελ. 137-145.

Price S., "Religious Mobility in the Roman Empire", *JRS* 102 (2012), 1-19.

Radcliffe-Brown A. R., «Η έννοια της λειτουργίας στην κοινωνική επιστήμη», *Εποπτεία* 65 (1982), 241-259.

Radin P., *Primitive religion: Its nature and origin*, New York: Dover Publications, 1957.

Redfield R., T*he primitive world and its transformations*, Harmondsworth: Penguin Books, 1968.

Rennie Br. (ed.), *Changing Religious Worlds. The Meaning and End of Mircea Eliade*, Albany: State University of New York, 2001.

--------, *Mircea Eliade. A Critical Reader (Critical Categories in the Study of Religion)*, London – Oakville, CT: Equinox, 2006.

Ricketts M., "The United States' Response to Mircea Eliade's Fiction", in Br. Rennie (ed.), *Changing Religious Worlds. The Meaning and End of Mircea Eliade*, Albany: State University of New York, 2001, 79-93.

--------, "On Reading Eliade's Stones as Myths for Moderns", in Br. Rennie (ed.), *Mircea Eliade. A Critical Reader (Critical Categories in the Study of Religion)*, London – Oakville, CT: Equinox, 2006, 364-379.

Ricoeur P., *The Symbolism of Evil* (trans. Emerson Buchanan), New York: Harper, 1967.

Riesebrodt M. & Konieczny M. E., "Sociology of religion", in J. R. Hinnells (ed.), *The Routledge companion to the Study of Religion*, London; New York: Routledge, 2005, 125-143.

Rives J., *Religion and Authority in Roman Carthage from Augustus to Constantine*, Oxford: Oxford University Press, 1995.

Robert P. & Scott N., *A History of Pagan Europe*, New York: Barnes & Noble Books, 1995.

Roldan A. A., "Malinowski and the origins of ethnographic method", in H. F. Vermeulen & A. A. Roldan (ed.), *Fieldwork and footnotes: Studies in the history of European anthropology*, London; New York: Routledge, 1995, 143-158.

Roubekas N., Αναζητώντας τους Θεούς: θρησκεία-μύθος-ουτοπία στον Ευήμερο τον Μεσσήνιο, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2011.

Rudolph K., "Inwieweit ist der Begriff "Religion" eurozentrisch", in U. Bianchi (ed.), *The Notion of "Religion" in Comparative Research. Selected Proceedings of the XVI IAHR Congress (Storia delle Religioni, 8)*, Roma: "L" Erma" di Bretschneider, 1994, 131-139.

Rushton L., «H Mitrotita kai o sumbolismos tou somatos», in E. Papataxiarxis & Th. Paradellis (eds.), *Tautotites kai Fulo sti Sygxroni Ellada*, Athens: Kastaniotis, 1992, 151-170.

Said E., *Orientalism*, New York: Vintage, 1979.

Saliba J., *Understanding New Religious Movements*, New York: AltaMira Press, 2003.

Sanders J., "Ethnic Boundaries and Identity in Plural Societies", *Annual Review of Sociology* 28 (2002), 327-357.

Segal R. A., "Theories of religion", in J. R. Hinnells (ed.), *The Routledge companion to the Study of Religion*, London; New York: Routledge, 2005, 49-60.

--------, "Classification and Comparison in the Study of Religion: The work of Jonathan Z. Smith" (review essay), *AAR* 73.4 (2005), 1175-1188.

Selden D. L., "Genre of Genre", in James Tatum (ed.), *The search for the ancient novel*, Baltimore; London: The Johns Hopkins University Press, 1994, 39-66.

Sharpe E. J., "Comparative Religion", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 3, 1987, 578-580.

-----------, "Tylor, Edward", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 15, 1987, 107-108.

----------, "The study of religion in historical perspective", in J. R. Hinnells (ed.), *The Routledge companion to the Study of Religion*, London; New York: Routledge, 2005, 21-45.

----------, *Συγκριτική Θρησκειολογία: ιστορική εισαγωγή* (trans. Στ. Παπαλεξανδρόπουλος), Αθήνα: Άρτος Ζωής, 2008 [1975].

Shrürer E., *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ: 175 B.C.-A.D. 135, vol. III*, London: Bloomsbury T&T Clark, 2000.

Singal D. J., "Towards a Definition of American Modernism", *American Quarterly*, Vol. 39, No. 1, *Special Issue: Modernist Culture in America*, 1987, 7-26.

Skouteri - Didaskalou E., «Το στίγμα της 'μαγείας': Περιδινήσεις ενός σημείου αναφοράς στην ανθρωπολογική θεωρία», στο *Γλώσσα και Μαγεία: Κείμενα από την Αρχαιότητα*, Αθήνα: Ιστός, 1997, 11-51.

----------, *Δια-κρίσεις: ανθρωπολογικές δοκιμές*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2003.

Smart N., "Comparative - Historical Method", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 3, 1987, 571-574.

----------, "Retrospect and prospect: The History of religion", in Ugo Bianchi (ed.), *The notion of 'Religion' in Comparative research*, Rome: Erma, 1992, 901-903.

----------, *Dimensions of the Sacred: An Anatomy of the World's Beliefs*, London: HarperCollins, 1996.

Smith J. Z., *The Glory, Jest and Riddle: James George Frazer and The Golden Bough (dissertation)*, Yale, 1969.

----------, "The Influence of Symbols upon Social Change: A Place on Which to Stand", *Worship* 44 (1970), 457-474.

----------, "Native cults in the Hellenistic Period", *History of Religions* 11.1 (1971), 236-249.

---------, *Map is not Territory: Studies in the History of Religions*, Chicago: The University of Chicago Press, 1978.

---------, "Towards Interpreting Demonic Powers in Hellenistic and Roman Antiquity", in *World in Demon: Aufstieg und Niedergang der Romischen Welt*, 216.1, 1978, 425-439.

---------, "The Bare Facts of Ritual", *History of Religions* 20 (1980), 112-127.

---------, *Imagining Religion. From Babylon to Jonestown*, Chicago: Chicago University Press, 1982.

---------, "Mythos und Geschicte", in H. P. Duerr (ed.), *Alcheringa oder die beginnende Zeit: Studien Zu Mythologie, Schamanismus und Religion*, Frankfurt: Wiley-VCH Verlag GmbH, 1986, 29-45.

---------, *To Take Place: Toward Theory in Ritual*, Chicago; London: The University of Chicago Press, 1987.

---------, "Dying and Rising Gods", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 4 (1987), 521-526.

---------, "The Domestication of Sacrifice", in R. G. Hamerton-Kelly (ed.), *Violent Origins: Walter Burkert, Rene Girard, and Jonathan Z. Smith on Ritual Killing and Cultural Formation*, Stanford: Stanford University Press, 1987, 191-205.

---------, "Playful Acts of Imagination", *Liberal Education* 73 (5), 1987, 14-20.

---------, *Drudgery Divine: On The Comparison Of Early Christianities And The Religions Of Late Antiquity*, London: University of London, 1990.

-----------, "Religion, Religions, Religious", in Mark C. Taylor (ed.), *Critical Terms for Religious Studies*, Chicago; London: The University of Chicago Press, 1998, 269-284.

-----------, "Teaching the Bible in the Context of General Education", T*eaching Theology and Religion* 1 (2), 1998, 73-78.

-----------, "Religion in the Liberal Arts: Reflections on Teaching", in *The Chicago Forum on Pedagogy and The Study of Religion*, Chicago: Martin Marty Center, 2001, 6-14.

-----------, "Great Scott! Thought and Action one more time", in P. Mirecki – M. Meyer (eds.), *Magic and Ritual in the Ancient World*, Leiden: Brill, 2002, 75-91.

----------, «Ταξινόμηση», in W. Braun – R. T. McCutcheon (eds.), *Εγχειρίδιο Θρησκειολογίας* (trans. Δ. Ξυγαλατάς, ed. Π. Παχής), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003, 73-91.

---------, *Relating Religion: Essays In The Study Of Religion*, Chicago; London: University of Chicago, 2004.

---------, "The Necessary Lie: Duplicity in the Disciplines", in R. T. McCutcheon, *Studying Religion: An Introduction*, London: Equinox, 2007, 73-80.

---------, *On Teaching Religion*, Oxford: Oxford University Press, 2012.

Spiro M., "Religion: Problems of Definition and Explanation", in M. Banton (ed.), *Anthropological Approaches to the Study of Religion*, London, 1966, 85-126.

Sung – Hae K., "The History of religion: Retrospect and prospect", in U. Bianchi (ed.), T*he Notion of "Religion" in Comparative Research. Selected Proceedings of the XVI IAHR Congress (Storia delle Religioni, 8)*, Roma: "L' Erma" di Bretschneider, 1994, 897-899.

Thomassen E., "Respondant", Luther H. Martin – Panayotis Pachis (eds.) in *Hellenization, Empire, and Globalization: Lessons from Antiquity*, Thessaloniki: Vanias Publications, 2004, 246-256.

Thoresen T. H. H. (ed.), *Toward a science of man: essays in the history of anthropology (International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences 9th, 1973, Chicago)*, Hague; Paris: Mouton Publishers, 1975.

Todd F. A., *Some Ancient Novels*, New York: Books for Libraries Press, 1940.

Tsibiridou F. & Stamatopoulos D. (eds.), *Οριενταλισμός στα όρια: Από τα Οθωμανικά Βαλκάνια στη σύγχρονη Μέση Ανατολή*, Αθήνα: Κριτική, 2008.

Turner B., *Religion and Social Theory*, London: Sage Publications, 21991.

Turner V., *The forest of symbols*, Ithaca: Cornell University Press, 1967.

----------, *The Ritual Process: structure and anti - structure*, New York: Aldine De Gruyter, 1995 [1969].

----------, "Rites of Passage", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, Vol. 12 (1987), 380-386.

----------, "Are there universals of performance in myth, ritual, and drama?", in Richard Schechner and Willa Appel (eds.), *By means of performance: Intercultural studies of theatre and ritual*, Cambridge: Cambridge University Press, 1990, 8-18.

----------, «To paradoxo tis didumias stis teletourgies ton Ndembu», in Dimitra Makrunioti (ed.), *Paidiki Hlikia*, Athens: Nisos, 1997, 349-357.

Urban H. B., "Making a Place to Take a Stand: Jonathan Z. Smith and the Politics and Poetics of Comparison, *Method & Theory in the Study of Religion* 12 (2000), 339-378.

----------, "Power Still Dwells: The Ethics and Politics of Comparison in A Magic Still Dwell'", *Method & Theory in the Study of Religion* 16:1 (2004), 24-35.

Veikou C., *Κακό μάτι: Η κοινωνική κατασκευή της οπτικής επικοινωνίας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1998.

Verkuyten M., *The Social Psychology of Ethnic Identity*, Hove: Psychology Press, 2004.

Vermeulen H. F. & Roldan A. A. (eds.), *Fieldwork and footnotes: Studies in the history of European anthropology*, London; New York: Routledge, 1995.

Vermaseren M. & Essen C. van, *The Excavations in the Mithraeum of the Church of Santa Prisca in Rome*, Leiden: Brill, 1965.

Vernant J-P., *Muthos kai Skepsi stin Arxaia Ellada*, Athens: Olkos, 1975.

----------, *Μύθος και θρησκεία στην αρχαία Ελλάδα* (trans. Μ. Ι. Γιόση), Αθήνα: Σμίλη, 2000.

Vernant J-P. –Detienne M., *Θυσία και μαγειρική στην Αρχαία Ελλάδα* (trans. Π. Σκαρσούλη), Αθήνα: Δαίδαλος, 2007.

Versnel H. S., *Ter Unus* vol. 1, Leiden: Brill, 1990.

----------, *Inconsistencies in Greek and Roman Religion. Transition and Reversal in Myth and Ritual*, vol. 2, Brill: Leiden, 21994.

Vigarello G., *To Katharo kai to Bromiko: H Somatiki Ygieini apo ton Mesaiona os Simera*, Athens: Alexandreia, 2000.

Waller J. - Edwardsen M., "Evolutionism", in M. Eliade (ed.), *Encyclopaedia of Religion*, vol. 5, 1987, 214-218.

Whitehouse H., *Arguments and Icons. Divergent Modes of Religiosity*, Oxford: Oxford University Press, 2000.

----------, "Modes of Religiosity. Towards a Cognitive Explanation of the Sociopolitical Dynamics of Religion", *Method & Theory in the Study of Religion* 14 (2002), fq. 293-315

----------, *Modes of Religiosity. A Cognitive Theory of Religious Transmission*, Oxford: Altamira Press, 2004.

Wiebe D., "Transcending religious language: Towards the recovery of an academic agenda", in U. Bianchi (ed.), T*he Notion of "Religion" in Comparative Research. Selected Proceedings of the XVI IAHR Congress (Storia delle Religioni, 8)*, Roma: "L' Erma" di Bretschneider, 1994, 905-912.

Winks R., *The Historian as Detective: Essays on Evidence*, New York: Harper & Row, 1969.

York M., *Pagan Theology: Paganism as a World Religion*, NY: NYU Press, 2003.

Ziakas Gr., *Ιστορία των Θρησκευμάτων*, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 2000.

-----------, *Θρησκεία και Πολιτισμός των Προϊστορικών κοινωνιών και των αρχαίων λαών*, Θεσσαλονίκη: Κορνηλία Σφακιανάκη, 2002.

Dr. Georgios Gaitanos punon si Lektor i Studimeve Religjioze dhe është Drejtori i Departamentit të Theologjisë dhe Kulturës të Kolegjit Universitar "Logos", Tiranë. Ai ka studiuar Theologji, Studimin e Religjionit dhe Antropologjinë Sociale në Universitetin "Aristotel" të Selanikut dhe Këshillim në Shkollën e Arsimit Pedagogjik dhe Teknologjik (Aspete). Interesi i tij kryesor akademik është teoria e studimeve religjioze dhe ekspertiza e tij është kërkimi studimor i kategorive të reja të Studimit të Religjionit.

Ky studim synon të "hetojë" teoritë e zhvilluara në fushën akademike mbi studimin shkencor të fesë, si dhe të zbulojë mënyra dhe metoda të reja studimi dhe analize të fenomeneve fetare. Çështjet e lidhura me këtë studim kanë të bëjnë me studimin shkencor të fesë dhe ruajtjen e interesit në kursin akademik të studimit të fesë, duke ofruar shtysën e nevojshme për të zhvilluar ide të reja. Kryesisht, janë theksuar qëndrimet dhe propozimet e teoricienëve modernë në fushën e Historisë Fetare, të cilët formuan kornizën dhe hapësirën për zhvillimin e ideve dhe propozimeve inovative mbi temën e "fesë".

Në përgjithësi, theksi vihet në shqyrtimin e metodologjisë dhe teorisë së zhvilluar nga e kaluara e deri më sot mbi temën e studimit të fesë, ndërsa arrihet në përfundimin se zgjidhja e preferuar për historianin e fesë është krahasimi proporcional dhe qasja, duke ofruar në këtë mënyrë kategori të reja studimi dhe klasifikimi mbi temën e "fesë". Po ashtu, një pjesë e rëndësishme e librit i kushtohet mënyrës së paraqitjes së fesë nën zhvillimin e temave dhe kategorive specifike, siç janë vendi, rituali, miti, identiteti, trupi etj. Në përgjithësi, kërkohet vlerësimi kritik i teorive mbi studimin e fesë dhe zhvillimi i aftësive kritike në të kuptuarit e fenomenit fetar nga shoqëritë njerëzore.

Ky botim është veçanërisht i rëndësishëm pasi përbën përpjekjen e parë, edhe pse në formë dixhitale (e-book) të Departamentit të Theologjisë dhe Kulturës të Kolegjit Universitar Logos, për një qasje më sistematike dhe akademike ndaj shkencës së Theologjisë dhe studimit të fesë.

Departamenti i Theologjisë dhe Kulturës
ISBN: 978-9928-266-12-5